

Προκαταρκτική διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών για τις σχέσεις Γεωγραφίας - Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Δ. Καλαϊτζίδης* και Κ. Ουζούνης**

* Ιλυσίων 4, Τ.Κ. 11528 Αθήνα

*** Νέα Χιλή, Αλεξανδρούπολη
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Περίληψη

Σήμερα είναι κοινά παραδεκτό ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την προστασία και υπεράσπιση του περιβάλλοντος είναι αδήριτη ανάγκη. Το γεγονός αυτό έχει επηρεάσει σε κάποιο βαθμό τα εκπαιδευτικά συστήματα σε όλες τις χώρες της ανεπτυγμένης Δύσης. Μετά από αρκετά χρόνια εφαρμογής προγραμμάτων Περιβ. Εκπ/σης, παρατηρείται μια κάμψη στην ποιότητα των προγραμμάτων και στον αριθμό των συμμετεχόντων.

Όμως η Π.Ε. πρέπει να απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους. Η επιλεκτική συμμετοχή σε προγράμματα Π.Ε. μαθητών που ούτως ή άλλως είναι ευαισθητοποιημένοι δε δίνει καμιά προοπτική.

Πρέπει να βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος ώστε η νέα αυτή εκπαιδευτική διαδικασία να εμπλέκει όλους τους μαθητές.

Προτείνουμε να εξετασθούν σοβαρά οι στενές σχέσεις Γεωγραφίας και Περιβ. Εκπ/σης, με στόχο να αξιοποιηθεί η πρώτη για την εισαγωγή της δεύτερης στα σχολεία.

Η Γεωγραφική Εκπαίδευση των μαθητών συρρικνώνεται και υποβαθμίζεται χρόνο με το χρόνο και το γεγονός αυτό καθιστά επιτακτική την ανάγκη της ενίσχυσής της και της ανανεώσεώς της, πιθανώς με το συνδυασμό Γεωγραφίας - Π.Ε.

Στην εργασία μας παρουσιάζουμε τις απόψεις των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από τους νομούς Έβρου, Ροδόπης και Δράμας, οι οποίοι έχουν διδάξει Γεωγραφία, σχετικά με το μάθημα αυτό και με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Από τις απαντήσεις προκύπτουν απογοητευτικά στοιχεία για τη Γεωγραφική Εκπαίδευση των μαθητών, ενώ διακρίνεται η δυνατότητα αμοιβαίας ωφέλειας για τη Γεωγραφία και την Π.Ε. με το συνδυασμό τους και την αλληλοσυμπλήρωσή τους.

Στην ίδια εργασία κάνουμε μια περιορισμένης έκτασης σύγκριση των αποτελεσμάτων από τις απαντήσεις σε ερωτηματολόγιο σχετικό με Γεωγραφία του κ. Γ. Ρέντζου (1976-1981) και του δικού μας, με βάση παραπλήσιες ερωτήσεις.

Τα αποτελέσματα δε δείχνουν αξιοσημείωτες μεταβολές ή αλλιώς οι όποιες μεταβολές εντοπίζονται αφορούν χειροτέρευση της παρεχόμενης Γεωγραφικής Εκπαίδευσης των μαθητών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Τέλος, προτείνονται λύσεις με βάση τα συμπεράσματα που έχουν προκύψει από την εργασία.

Abstract

Preliminary research of secondary education teachers' opinions for the relations between geography and Environmental Education.

The fact that the Environmental Education is nowadays a serious need for all people, has affected in a way the educational systems in the European and American Countries. After fifteen years of implementation, the Environmental Education projects in schools seem to lose in quality and the number of participants.

Environmental Education must meet all the people. That's why we must find the most appropriate way to integrate Env. Education in the Educational System.

We suggest that the examination of the close relation between Geography and Env. Education, could permit the use of the first for the introduction of the second in Secondary Education Schools.

In our paper we present the opinion of teachers in Secondary Education Schools from the Prefectures of Evros, Rodopi and Drama, concerning the relation we have mentioned.

From the answers a pessimistic perspective is derived, concerning the Geographical Education, while at the same time we can be optimistic for the benefit of both if they could complete each other.

Σήμερα είναι πλέον κοινά παραδεκτό ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ή η Αγωγή για την προστασία και υπεράσπιση του περιβάλλοντος, είναι μια αδήριτη ανάγκη. Το αδιαμφισβήτητο αυτό γεγονός έχει επηρεάσει σε κάποιο βαθμό τα εκπαιδευτικά συστήματα και αναλυτικά προγράμματα σχεδόν σε όλες τις χώρες της ανεπτυγμένης Δύσης.

Η μέχρι σήμερα αποκτημένη εμπειρία δε μπορεί να δώσει ασφαλή συμπεράσματα για την αποτελεσματικότητα αυτής της εκπαίδευσης, κάτι

που θα χρειαζόταν την εξ αρχής τοποθέτηση μετρήσιμων στόχων για την εκτίμηση της επίτευξής τους. Σχεδόν σε όλες τις χώρες η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση έχει χαρακτήρα προαιρετικό για όλους όσους παίρνουν μέρος σε αντίστοιχα προγράμματα και δραστηριότητες. Η προαιρετικότητα αυτή ήταν οπωσδήποτε θετική για την έναρξη αυτής της παιδαγωγικής διαδικασίας, αφού μόνο τα δραστήρια, κατατοπισμένα και δυναμικά μέλη των τοπικών κοινωνιών ή των σχολείων συμμετείχαν, μεταφέροντας όλα τα θετικά στοιχεία που πρέπει να διαθέτει μια νέα εκπαιδευτική πρόταση. Η πρωτοτυπία, η φαντασία, η ευαισθησία, η εμπάθυνση, ο δυναμισμός, ο αλτρουισμός, η διάθεση για κοινωνική προσφορά, είναι λίγα μόνο από τα χαρακτηριστικά των ανθρώπων που ως πρωτοπόροι έδωσαν υπόσταση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Μετά όμως από μια, ή αλλού δυο δεκαετίες πειραματικής-προαιρετικής εφαρμογής της Π.Ε. έχει εμφανιστεί μια κάμψη όχι στον αριθμό των προγραμμάτων που εκτελούνται, όσο στην ποιότητά τους και στον αριθμό των συμμετεχόντων. Η Π.Ε. πρέπει να απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους, από τη νηπιακή μέχρι τη γεροντική ηλικία. Η επιλεκτική συμμετοχή σε προγράμματα (projects) Π.Ε. ανθρώπων που ούτως ή άλλως είναι ευαισθητοποιημένοι και έχουν υιοθετήσει φιλική και υπερασπιστική συμπεριφορά προς το περιβάλλον δε δίνει καμία προοπτική. Και πράγματι μέχρι σήμερα με την προαιρετικότητα της Π.Ε. οι μαθητές που συμμετέχουν είναι ήδη αρκετά ευαισθητοποιημένοι. Υπάρχει όμως η πολύ μεγάλη πλειοψηφία 80-95% των μαθητών που για διάφορους λόγους δεν παίρνουν μέρος στα προγράμματα Π.Ε.

Είναι προφανές, ότι υπάρχει επείγουσα ανάγκη να βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος ώστε να δεχθούν και οι υπόλοιποι μαθητές την Περιβαλλοντική Αγωγή. Και ναι μεν, αν εισαχθεί το μάθημα Περιβαλλοντικής Αγωγής στα σχολεία, τα αποτελέσματα μπορεί να είναι απογοητευτικά λόγω της αντιμετώπισης αυτής της παιδαγωγικής πρότασης ως κοινού μαθήματος του αναλυτικού προγράμματος, υπάρχει όμως πάντα η ανάγκη για γενίκευση της Π.Ε. Έτσι θα πρέπει να υιοθετηθεί κάποιος τρόπος εφαρμογής της ο οποίος θα απευθύνεται γενικευμένα σε όλους τους μαθητές ενώ ταυτόχρονα θα αποφεύγει την παγίδα της μετατροπής της σε στείο ακαδημαϊκό μάθημα. Προτείνουμε να εξεταστούν σοβαρά οι στενές σχέσεις Γεωγραφίας-Περιβ. Εκπ/σης, με στόχο να αξιοποιηθεί η πρώτη για την εισαγωγή της δεύτερης στα σχολεία.

Το ερώτημα που τίθεται και γίνεται προσπάθεια να απαντηθεί είναι το εξής: Πως μπορεί να συμβάλει η Σχολική Γεωγραφία στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ή (και) Αγωγή των μαθητών;

Στα πλαίσια των προσπαθειών για τη διερεύνηση των απόψεων των καθηγητών που διδάσκουν Γεωγραφία στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας

Εκπαίδευσης (Γυμνάσια), πραγματοποιήθηκε μια έρευνα με βάση ένα ερωτηματολόγιο που περιλαμβάνει 25 ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο είναι χωρισμένο σε τρία τμήματα. Το 1ο τμήμα (ερωτήσεις 1 έως 4) αφορά γενικές πληροφορίες για τον εκπαιδευτικό (φύλο, προϋπηρεσία, ειδικότητα, σπουδές). Το δεύτερο τμήμα (ερωτήσεις 5 έως 17) αφορά τις απόψεις των εκπαιδευτικών για το μάθημα της Γεωγραφίας, το οποίο διδασκόταν στην Α', Β' και Γ' Γυμνασίου, ενώ από την τρέχουσα σχολική χρονιά διδάσκεται μόνο στις δυο πρώτες τάξεις Α' και Β'. Το τρίτο τμήμα (ερωτήσεις 17 έως 25) αφορά τις απόψεις των εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και τη σχέση της με τη Γεωγραφία. Το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε τον περασμένο Μάιο (1995) στους καθηγητές που διδάσκουν ή δίδαξαν Γεωγραφία στο Νομό Έβρου και επίσης στους Νομούς Ροδόπης και Δράμας. Από το Νομό Έβρου απάντησαν 35 καθηγητές, από το Νομό Ροδόπης 11 και από το Νομό Δράμας 7. Οι απαντήσεις είναι οι εξής:

1. ΦΥΛΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Άνδρες	29	54,7%
Γυναίκες	24	45,3%

2. ΠΡΟΥΠΗΡΕΣΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1 - 5 χρόνια	19	35,8%
6 - 10 χρόνια	11	20,7%
10 - 15 χρόνια	7	13,2%
15 - 20 χρόνια	10	18,8%
Περισσότερα από 20	4	7,5%
Δεν απήντησαν	2	3,8%

Περισσότερο από το 1/3 των καθηγητών έχει προϋπηρεσία 1 έως 5 χρόνια. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι διορίζονται για πρώτη φορά πολλοί καθηγητές στους ακριτικούς Νομούς.

3. ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Μαθηματικοί	6	11,3%
Φυσικοί κλπ. ΠΕ4	42	79,2%
Γεωλόγοι κ.λπ. ΠΕ4	14	26,4%
Γυμναστές ΠΕ11	2	3,8%
Οικ. Οικονομίας ΠΕ15	3	5,7%
Φυσιογνώστες	7	13,2%

Περιλαμβάνονται και στους Φυσικούς

Οι καθηγητές που διδάσκουν το μάθημα της Γεωγραφίας, ανήκουν στον κλάδο ΠΕ4 που περιλαμβάνει, Φυσικούς, Χημικούς, Βιολόγους, Γεωλόγους και Φυσιογνώστες.

Εκτός από αυτές τις ειδικότητες διδάσκουν όπως βλέπουμε σε μικρότερα ποσοστά, Μαθηματικοί (11,3%), Οικιακής Οικονομίας (5,6%), Γυμναστές (3,7%).

Από το σύνολο των καθηγητών αυτών μόνο το 39,6% δηλ περίπου 40%, έχουν κάποια Γεωγραφική Εκπαίδευση στις βασικές τους σπουδές στο Πανεπιστήμιο (Γεωλόγοι και Φυσιογνώστες). Υπάρχει προφανώς επίπτωση στη Γεωγραφική Εκπαίδευση των μαθητών αφού ούτε καν οι μισοί καθηγητές τους έχουν κάποια επαφή με τη Γεωγραφία πέραν αυτής που διδάχτηκαν και οι ίδιοι ως μαθητές.

4. ΣΠΟΥΔΕΣ

52 με βασικό πτυχίο

1 με DEA στη Φυσική

Δεν υπάρχει κανείς με μετεκπαίδευση (μεταπτυχιακό) στη Γεωγραφία.

5. ΠΟΣΕΣ ΦΟΡΕΣ (ΣΧ. ΧΡΟΝΙΕΣ) ΕΧΕΤΕ ΔΙΔΑΞΕΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1 φορά	12	22,6%
2-5 φορές	20	37,7%
6-10 φορές	10	18,9%
περισσότερες	8	15,1%
δεν απάντησαν	3	5,7%

Το υψηλό ποσοστό αυτών που δίδαξαν Γεωγραφία για πρώτη φορά οφείλεται στο γεγονός ότι στους ακριτικούς Νομούς και κυρίως στο Ν. Έβρου, τοποθετούνται πολλοί πρωτοδιόριστοι καθηγητές.

6. ΕΠΙΛΕΞΑΤΕ ΕΣΕΙΣ ΝΑ ΔΙΔΑΞΕΤΕ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ναι	27	50,9%
Όχι	24	45,3%
δεν απήντησαν	2	3,8%

Αυτό που έχει εδώ ιδιαίτερη σημασία είναι ότι σχεδόν οι μισοί καθηγητές δεν επιθυμούν να διδάξουν τη Γεωγραφία, αλλά τελικά αναλαμβάνουν τη διδασκαλία για άλλους λόγους. Αυτό έχει προφανώς σοβαρή αρνητική επίπτωση στην Γεωγραφική Εκπαίδευση, συνδυαζόμενο μάλιστα με τις ειδικότητες όσων διδάσκουν όπως σχολιάσαμε στην ερώτηση 3.

7. ΓΙΑΤΙ ΕΠΙΛΕΞΑΤΕ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Έχω σχετική ειδικότητα	10 (7 + 3)	16,4%
Με ενδιαφέρει η Γεωγραφία	15 (7 + 3 + 5)	24,6%
Για συμπλήρωση ωραρίου	29 (24 + 5)	45,5%
Δεν απάντησαν	7	11,5%
Ειδικότητα και ενδιαφέρον	3	5,7%
Ενδιαφέρον και συμπλήρωση ωραρίου	5	9,4%

Εδώ φαίνεται καθαρά ότι ένα πολύ υψηλό ποσοστό 45,5% (που ανηγμένο στους 53 καθηγητές που απάντησαν είναι 54,7%), των καθηγητών που διδάσκουν Γεωγραφία, το κάνουν αποκλειστικά και μόνο για συμπλήρωση του υποχρεωτικού τους ωραρίου.

Και αυτό το γεγονός έχει σοβαρή αρνητική επίπτωση στη γεωγραφική εκπαίδευση των μαθητών. Αυτοί που ενδιαφέρονται για τη Γεωγραφία είναι επίσης πολύ λίγοι (24,6% ανηγμένο 13,25%).

Όποιος δεν ενδιαφέρεται για κάποιο μάθημα, δε μπορεί να είναι και αποδοτικός δάσκαλος αυτού του μαθήματος.

Ενώ στην ερώτηση 3 σχετικά με τις ειδικότητες ένα ποσοστό γύρω στο 40% δηλώνει σχετική ειδικότητα, στην ερώτηση 7, μόνο ένα 16,4% δηλώνει το ίδιο. Τι συμβαίνει άραγε η άρνηση της σχετικής ειδικότητας; Προχωρώντας περισσότερο, παρατηρούμε τι μόνο 5,7% συνδυάζουν ειδικότητα και ενδιαφέρον ενώ πιο μεγάλο είναι το ενδιαφέρον όσων διδάσκουν Γεωγραφία για συμπλήρωση ωραρίου 9,4%. Εξ' όλων αυτών προκύπτει ότι η Γεωγραφία διδάσκεται από ανθρώπους που θεωρούν τους εαυτούς τους υποχρεωμένους να τη διδάξουν (ποσοστό 58,5% δηλ. 7 + 24) και ως εκ τούτου δείχνουν ελάχιστο ενδιαφέρον (24,6%) για το μάθημα, με όποιες επιπτώσεις έχουν αυτά τα γεγονότα στη γεωγραφική εκπαίδευση των μαθητών.

8. ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΕ

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Τη διδαχθήκατε στο Πανεπιστήμιο	4	7,3%
Την επινοήσατε ο ίδιος/η ίδια	46	83,6%
Τη στηρίξατε στις δικές σας αναμνήσεις ως μαθητή	3	5,5%
Τη διδαχθήκατε σε μετεκπαίδευση	3	3,6%

Στην ερώτηση αυτή αποκαλύπτεται ότι ελάχιστο ποσοστό καθηγητών διδάσκονται μεθοδολογία διδασκαλίας της Γεωγραφίας. Ούτε αυτοί που έκαναν σχετικές σπουδές (Φυσιογνώστες - Γεωλόγοι) δηλώνουν ότι τη μέθοδο διδασκαλίας τη διδάχθηκαν στο Πανεπιστήμιο.

Έτσι είναι πολύ φυσικό να δηλώνουν οι περισσότεροι (83.6%) ότι επινόησαν οι ίδιοι τη μέθοδο διδασκαλίας.

Χωρίς να απορρίπτουμε τον αυτοσχεδιασμό, δε μπορούμε να αφήνουμε τα πάντα σ' αυτόν και στην επινοητικότητα του δασκάλου. Θα πρέπει οι καθηγητικές σχολές να παράγουν επιστήμονες - καθηγητές κατάρτισμένους επαρκώς και στη διδακτική μεθοδολογία της Γεωγραφίας.

9. ΒΡΙΣΚΕΤΕ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ναι	14	26,4%
Όχι	17	32%
Σχεδόν	22	41,5%

Εδώ τα ποσοστά φαίνονται περίπου μοιρασμένα. Το 1/4 ή λίγο περισσότερο των καθηγητών που διδάσκουν Γεωγραφία φαίνονται ικανοποιημένοι ενώ το 32% Όχι. Το μεγαλύτερο όμως ποσοστό δείχνει να επιθυμεί βελτιώσεις των σχολικών διδακτικών βιβλίων (41,5 + 32 = 73,5%)

10. ΑΝΑΦΕΡΑΤΕ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΠΟΥ ΕΝΤΟΠΙΣΑΤΕ

- Να προστεθούν στοιχεία Οικολογίας που λείπουν.
- Να υπάρχει εκτενής εισαγωγή σχετικά με τη Γη (Φυσική Γεωγραφία).
- Να υπάρχουν ενότητες με τμήματα ηπειρών.
- Να ενημερωθούν με πρόσφατα στοιχεία (π.χ. πληθυσμοί).
- Ανεπαρκές φωτογραφικό υλικό.
- Υπάρχουν δυσνόητες έννοιες για τους μαθητές της Β' Γυμνασίου που διδάσκονται το μέχρι τώρα βιβλίο της Γ' (π.χ. ισοβαρείς καμπύλες).
- Να μπουν περισσότεροι χάρτες.
- Να ενημερωθούν τα στατιστικά στοιχεία και να προστεθούν ιστορικά.
- Το βιβλίο της Γ' είναι δύσκολο για τη Β' Γυμνασίου.

Εκτός από τις παρατηρήσεις για τις ελλείψεις και αδυναμίες, έχει ιδιαίτερη σημασία η διαπίστωση, πολύ σωστή κατά τη γνώμη μας, ότι το διδακτικό βιβλίο της Γ' Γυμνασίου, που στο έξης θα διδάσκεται στη Β'

τάξη, δεν ενδείκνυται για τους μαθητές αυτής της ηλικίας και αυτού του γνωστικού επιπέδου, αφού περιέχει πλήθος στοιχείων που είναι εντελώς άγνωστα στους μαθητές και επίσης δυσνόητες έννοιες.

11. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΓΝΩΜΗ ΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΝΑ ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ;

- Απάντησαν 12 καθηγητές από τους 53 δηλαδή 22,6%.
- Οι περισσότεροι θεωρούν ότι πρέπει να υπάρχει δυνατότητα επιλογής από έναν κατάλογο περισσότερων βιβλίων.
- Ένας υποστήριξε ότι είναι αρκετό το ένα σχολικό εγχειρίδιο αρκεί να είναι πλήρες και σε συνδυασμό με εποπτικό υλικό και εργασίες.
- Δύο υποστήριξαν ότι συμφωνούν με το σχολικό εγχειρίδιο, αρκεί στη βιβλιοθήκη του σχολείου να υπάρχουν και άλλα.
- Πρέπει να πούμε στο σημείο αυτό ότι ελάχιστες χώρες αρκούνται πλέον στο ένα και μοναδικό διδακτικό βιβλίο.

12. ΠΟΙΑ ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΕ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Χάρτες	52	98%
Υδρόγειος σφαίρα	37	69,8%
Φωτογραφίες	28	52,8%
Περιοδικά	21	39,6%
VIDEO	19	35,8%
Έγχρωμες διαφάνειες	12	22,6%
Ταξιδιωτικές εντυπώσ.	11	20,7%
Διαφάνειες	7	13,2%
Εκπ/κή τηλεόραση	3	5,6%
Κομπιούτερ	1	1,9%
Άλλο εποπτ. μέσο(εφημ)	5	9,4%

Όλοι σχεδόν χρησιμοποιούν χάρτες, οι πιο πολλοί υδρόγειο σφαίρα, περισσότεροι από τους μισούς φωτογραφίες και αρκετοί VIDEO, περιοδικά, έγχρωμες διαφάνειες, και ταξιδιωτικές εντυπώσεις. Βέβαια τα σχολεία μας πάσχουν από σοβαρότατες ελλείψεις εποπτικού υλικού και τα περισσότερα τέτοιου είδους υλικά που χρησιμοποιούνται, ανήκουν στους ίδιους τους καθηγητές που τα χρησιμοποιούν. Προκαλεί εντύπωση το γεγονός πως, ενώ οι Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές έχουν εισαχθεί στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση δεν χρησιμοποιούνται οι μεγάλες δυνατότητές τους (CD-ROM) στη Γεωγραφία.

13. ΠΟΙΟ ΤΜΗΜΑ ΤΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ-ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΠΟΥ ΔΙΝΕΤΕ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1 (όλες οι γνώσεις)	14	26,4%
1/2	31	58,5%
1/3	3	5,6%
1/4	3	5,6%
3/4	1	1,9%
Δεν απήντησαν	1	1,9%

Περισσότεροι από το 1/4 των καθηγητών στηρίζονται αποκλειστικά και μόνο στο διδακτικό βιβλίο για να κάνουν το μάθημά τους, ενώ οι υπόλοιποι μισοί κατά το ήμισυ.

Άρα το διδακτικό βιβλίο θα πρέπει να είναι επαρκές αφού ούτως ή άλλως χρησιμοποιείται ως κύρια πηγή γνώσεων για τους καθηγητές και πιθανότατα και για τους μαθητές.

14. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΟΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ ΤΟΥΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΠΟΥ ΤΙΘΕΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ναι	17	32%
Όχι	31	58,5%
Δεν απήντησαν	5	9,5%

Ένα ποσοστό που πλησιάζει το 60% θεωρεί ότι δεν είναι ο πιο ενδεδειγμένος τρόπος για τη διδασκαλία της Γεωγραφίας ο σημερινός και φυσικά απαιτούνται αλλαγές. Ίσως αυτό είναι ένα κομβικό σημείο διότι αυτού του τύπου η γεωγραφική εκπαίδευση δε μπορεί να πετύχει τους στόχους που τίθενται και χρειάζεται ο εμπλουτισμός της ή η αλλαγή της ή ο εμβολιασμός της με κάποιο άλλο συναφές αντικείμενο που θα ανανεώσει τη γεωγραφική εκπαίδευση και ως τέτοιο προτείνεται η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

15. ΕΙΝΑΙ ΕΠΑΡΚΗΣ Ο ΧΡΟΝΟΣ ΠΟΥ ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ναι	41	77,3%
Όχι	12	22,7%

Οι απόψεις των περισσότερων ταυτίζονται όσον αφορά το ερώτημα της επάρκειας του χρόνου. Ωστόσο δεν είναι ασήμαντο το ποσοστό αυτών που εκτιμούν ότι ο χρόνος είναι ανεπαρκής και χρειάζεται αύξησή του. Σήμερα οι μαθητές διδάσκονται Γεωγραφία ως εξής: Στην Α' τάξη Γυμνασίου 3 ώρες/εβδομάδα το πρώτο εξάμηνο και 2 ώρες κατά το δεύτερο. Στη Β' Γυμνασίου 2 ώρες/εβδομάδα όλο το χρόνο, ενώ καταργήθηκε η διδασκαλία της Γεωγραφίας στη Γ' Γυμνασίου. Παλιότερα διδασκόταν η «Ανθρωπογεωγραφία και Οικονομική ζωή» στη Β' Λυκείου.

16. ΕΙΝΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟ/ΧΡΗΣΙΜΟ ΝΑ ΕΠΕΚΤΑΘΕΙ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΔΥΟ ΠΡΩΤΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ναι	9	17%
Όχι	23	43,3%
Μόνο στη μία	19	35,8%
Δεν απάντησαν	2	3,8%

Λίγο λιγότεροι από τους μισούς δεν κρίνουν σκόπιμη την επέκταση της διδασκαλίας της γεωγραφίας στο Λύκειο. Είναι βέβαια κάτι αναμενόμενο, αφού το Λύκειο έχει μετατραπεί σε προθάλαμο και προθερμαντήριο των μαθητών για τις εισαγωγικές εξετάσεις των Πανεπιστημίων και η Γεωγραφία δεν ανήκει στα εξεταζόμενα μαθήματα. ΜΟΝΟ ΣΤΗ ΜΙΑ ΤΑΞΗ, προκύπτει ένα ποσοστό περίπου 53% που θεωρεί ότι η Γεωγραφία πρέπει να διδάσκεται στο Λύκειο, έστω και στη μία μόνο τάξη.

17. ΜΕ ΠΟΙΑ ΑΛΛΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΕΙ Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ιστορία	16	30,1%
Γεωλογία	13	24,5%
Περιβ. Εκπ/ση	11	20,7%
Φυσική	10	18,8%
Βιολογία	8	15%
Χημεία	4	7,5%
Δεν απάντησαν	14	26,4%

Αναφέρθηκαν επίσης, Φυτογεωγραφία, Βοτανική, Κοσμογραφία, Οικιακή Οικονομία, Μαθηματικά, ΣΕΠ, Οικονομία, Οικονομική Γεωγραφία, Πληροφορική, Πολιτική Οικονομία, Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.

Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι ένα σημαντικό ποσοστό 20,7% πιστεύει ότι η Γεωγραφία και η Περιβ. Εκπ/ση μπορούν να συνεργαστούν. Αν μάλιστα δούμε ότι σύμφωνα με τις απαντήσεις στην επόμενη ερώτηση, λίγοι έχουν επιμορφωθεί στην Π.Ε. φαίνεται πως υπάρχει μια δυναμική στον προβληματισμό αυτό.

18. ΕΧΕΤΕ ΕΠΙΜΟΡΦΩΘΕΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ναι	14	26,4%
Όχι	39	73,6%

Αν λάβουμε υπόψη μας ότι η Π.Ε. είναι μια σχετικά νέα εκπαιδευτική διαδικασία, άγνωστη στους περισσότερους καθηγητές, πρέπει να θεωρήσουμε το ποσοστό 26,4% σημαντικότερο. Παρ' όλα αυτά είμαστε βέβαιοι ότι σε επίπεδο επικράτειας αυτό το ποσοστό δεν ξεπερνά το 10%. Είναι αυξημένο στο Έβρο επειδή πραγματοποιήθηκαν πολλά εκπαιδευτικά ενημερωτικά σεμινάρια για τους καθηγητές. Ενδεικτικά το ποσοστό στη Ροδόπη είναι 0% ενώ στη Δράμα 28,5%.

19. ΕΧΕΤΕ ΛΑΒΕΙ ΜΕΡΟΣ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Π.Ε.

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ναι	14	26,5%
Όχι	34	64,1%
Δεν απήντησαν	5	9,4%

Από τις απαντήσεις φαίνεται ότι όσοι επιμορφώθηκαν στην Π.Ε. ασχολήθηκαν με σχετικό πρόγραμμα. Αυτό φαίνεται στατιστικά. Όμως στην πραγματικότητα μόνο 9 από τους 14 που επιμορφώθηκαν έκαναν κάποιο πρόγραμμα Π.Ε. (64,2%). Παρ' όλα αυτά το ποσοστό είναι σημαντικό. Υπήρξαν όμως και 5 καθηγητές (9,4%) που δεν επιμορφώθηκαν και πραγματοποίησαν πρόγραμμα Π.Ε.

20. (Για όσους απάντησαν ΝΑΙ στην προηγούμενη) ΑΠΟ ΤΗ ΣΧΕΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΑΝ ΔΙΑΠΙΣΤΩΝΕΤΕ ΟΤΙ Η Π.Ε. ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΕΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Πολύ	9	64,3%*
Λίγο	5	35,7%
Καθόλου	∅	∅

* Επί των ΝΑΙ της προηγούμενης ερώτησης.

Η απάντηση είναι σαφής. Λίγο ή πολύ, το σύνολο όσων πραγματοποίησαν πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, θεωρούν ότι πράγματι αυτή μπορεί να συμβάλλει ουσιαστικά στην αναβάθμιση της Γεωγραφικής Εκπαίδευσης. Άρα, κατά τη γνώμη μας, πρέπει σε επίπεδο Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και Πολιτικής Ηγεσίας του ΥΠΕΠΘ να ληφθούν υπόψη τα πορίσματα και να υπάρξουν ανάλογες προσαρμογές.

21. ΠΟΙΟ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΠΟΥ ΔΙΝΕΤΕ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΧΕΙ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΠΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ - ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1/2	4	7,5%
1/3	8	15,1%
1/4	9	17%
1/5	13	24,5%
Λιγότερο	11	20,7%
Δεν απάντησαν	8	15,1%

Από τις απαντήσεις προκύπτει πολύ καθαρά ότι ούτε οι μισοί μαθητές πληροφορούνται όλα τα σχετικά με τα προβλήματα (περίπου το 40%). Βεβαίως δε βοηθά ούτε το σχολικό εγχειρίδιο, ούτε το αναλυτικό πρόγραμμα. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να σκεφτούμε σοβαρά την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση σε συνδυασμό με τη Γεωγραφική, ώστε να καλυφθεί το μεγάλο αυτό κενό.

22. ΑΝΑΘΕΤΕΤΕ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ;

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ναι	38	71,7%
Όχι	15	28,3%

Φαίνεται ότι είναι συνηθισμένη πρακτική να ανατίθενται εργασίες στους μαθητές στα πλαίσια της Γεωγραφίας. Όμως οι περισσότερες από αυτές είναι αντιγραφές από βιβλία και εγκυκλοπαίδειες και δεν παρακολουθούνται από τον καθηγητή. Επιπλέον, είναι σχεδόν όλες ατομικές εργασίες κάτι το οποίο δεν προσφέρει ιδιαίτερα στην επίτευξη μιας σειράς διδακτικών στόχων. Οι εργασίες θα πρέπει να έχουν άλλο χαρακτήρα, να είναι ομαδικές και σ' αυτό το σημείο πάλι μπορεί να βοηθήσει η Περιβ. Εκπ/ση. Μάλιστα, θα λέγαμε ότι η Περιβ. Εκπ/ση θα υλοποιη-

θεί ουσιαστικά μέσω αυτών των ομαδικών μαθητικών εργασιών στα πλαίσια του μαθήματος της Γεωγραφίας - Περιβ. Εκπ/σης.

23. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΓΝΩΜΗ ΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΠΙΚΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΩΣ ΜΕΘΟΔΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ Π.Ε.

Απάντησαν λίγοι (13). Συμφωνούν όλοι ότι οι εργασίες αυτές είναι απαραίτητες και προτείνουν: Ένας, να δίνεται κατάλογος θεμάτων για να επιλέγουν οι μαθητές, άλλος να συνοπολογίζεται η εργασία στο βαθμό, τρίτος να αξιοποιηθούν οι «συνθετικές εργασίες» που θεσπίστηκαν στα πλαίσια της αξιολόγησης των μαθητών.

Αναφέρει συγκεκριμένα ένας συνάδελφος:

«Με τις εργασίες αυτές οι μαθητές έρχονται σε επαφή με το εξωσχολικό περιβάλλον και τους τοπικούς φορείς, γνωρίζουν τα τοπικά προβλήματα και τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, μελετούν, ερευνούν, παίρνουν συνεντεύξεις, επεξεργάζονται στοιχεία, προτείνουν λύσεις, δουλεύουν μέσα σε συλλογικά πλαίσια». Και κάποιος άλλος συμπληρώνει: «Απομακρύνονται από την αποστήθιση, αφομοιώνουν τις γνώσεις που παίρνουν, αναπτύσσουν θετική στάση για το περιβάλλον και τη συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων για την αντιμετώπιση προβλημάτων». Προφανώς αυτά που αναφέρουν οι συνάδελφοι είναι διδακτικοί στόχοι της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και δε μπορούν να επιτευχθούν παρά μόνο με συνδυασμό Γεωγραφίας Π.Ε.

24. ΒΡΙΣΚΕΤΕ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Στενή	24	45,2%
Χαλαρή	21	39,6%
Ανύπαρκτη	5	9,4%
Δεν απήντησαν	3	5,6%

Το ποσοστό όσων πιστεύουν ότι υπάρχει πράγματι σχέση Γεωγραφίας - Περιβ. Εκπ/σης είναι συντριπτικό 85%. Αυτό σημαίνει πως ήδη υπάρχει μια ευρέως διαδεδομένη πεποίθηση ότι η Γεωγραφία και η Π.Ε. πρέπει να συνδυαστούν για το καλό αμφότερων και κυρίως για το καλό της Παιδείας και των μαθητών.

25. ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΧΡΗΣΙΜΗ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΟΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ναι	36	67,9%
Πιθανόν	16	30,3%
Όχι	1	1,8%

Εδώ τα πράγματα είναι ακόμη πιο σαφή. Το σύνολο σχεδόν των εκπαιδευτικών που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο πιστεύουν ότι είναι χρήσιμη η αλληλοσυμπλήρωση Γεωγραφίας - Π.Ε.

Μετά από αυτά είμαστε κι εμείς πεπεισμένοι ότι μόνο θετικά θα προκύψουν από το συνδυασμό και την αλληλοσυμπλήρωση Γεωγραφίας και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ κ. Γ. ΡΕΝΤΖΟΥ (1976- 1981) ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑ ΜΑΣ (1995)

Στο ερωτηματολόγιο που δώσαμε στους συναδέλφους καθηγητές για συμπλήρωση περιλάβαμε ορισμένες ερωτήσεις, παραπλήσιες με αυτές του ερωτηματολογίου του κ. Γ. Ρέντζου (Γεωγραφική Εκπαίδευση, εκδ. Επικαιρότητα, 1984) για να δούμε αν υπήρξαν κάποιες μεταβολές.

Σημειώνουμε πάντως ότι δε μπορεί η σύγκριση αυτή να δώσει απόλυτα αποτελέσματα αφού κάθε ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε υπό διαφορετικές συνθήκες και σε διαφορετικές περιοχές κι έτσι θεωρούμε τα αποτελέσματα ενδεικτικά.

ΕΡΩΤΗΣΗ: ΤΙ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΕΧΕΤΕ;

Ειδικότητα	Γ. Ρέντζος		Δ. Καλαϊτζίδης	
	αριθμός	ποσοστό	αριθμός	ποσοστό
	Φυσικοί*	11	30,5%	21
Φυσιογνώστες	16	4,4%	7	13,2%
Γεωλόγοι	2	5,5%	14	26,4%
Βιολόγοι	–	–	–	–
Φιλολόγοι	2	5,5%	–	–
Μαθηματικοί	5	13,9%	6	11,3%
Γυμναστές	–	–	2	3,7%
Οικιακής Οικονομίας	–	–	3	5,6%

* (Φυσικοί/Χημικοί/Βιολόγοι)

25. ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΧΡΗΣΙΜΗ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΟΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ναι	36	67,9%
Πιθανόν	16	30,3%
Όχι	1	1,8%

Εδώ τα πράγματα είναι ακόμη πιο σαφή. Το σύνολο σχεδόν των εκπαιδευτικών που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο πιστεύουν ότι είναι χρήσιμη η αλληλοσυμπλήρωση Γεωγραφίας - Π.Ε.

Μετά από αυτά είμαστε κι εμείς πεπεισμένοι ότι μόνο θετικά θα προκύψουν από το συνδυασμό και την αλληλοσυμπλήρωση Γεωγραφίας και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ κ. Γ. ΡΕΝΤΖΟΥ (1976- 1981) ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑ ΜΑΣ (1995)

Στο ερωτηματολόγιο που δώσαμε στους συναδέλφους καθηγητές για συμπλήρωση περιλάβαμε ορισμένες ερωτήσεις, παραπλήσιες με αυτές του ερωτηματολογίου του κ. Γ. Ρέντζου (Γεωγραφική Εκπαίδευση, εκδ. Επικαιρότητα, 1984) για να δούμε αν υπήρξαν κάποιες μεταβολές.

Σημειώνουμε πάντως ότι δε μπορεί η σύγκριση αυτή να δώσει απόλυτα αποτελέσματα αφού κάθε ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε υπό διαφορετικές συνθήκες και σε διαφορετικές περιοχές κι έτσι θεωρούμε τα αποτελέσματα ενδεικτικά.

ΕΡΩΤΗΣΗ: ΤΙ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΕΧΕΤΕ;

Ειδικότητα	Γ. Ρέντζος		Δ. Καλαϊτζίδης	
	αριθμός	ποσοστό	αριθμός	ποσοστό
	Φυσικοί*	11	30,5%	21
Φυσιογνώστες	16	4,4%	7	13,2%
Γεωλόγοι	2	5,5%	14	26,4%
Βιολόγοι	–	–	–	–
Φιλολόγοι	2	5,5%	–	–
Μαθηματικοί	5	13,9%	6	11,3%
Γυμναστές	–	–	2	3,7%
Οικιακής Οικονομίας	–	–	3	5,6%

* (Φυσικοί/Χημικοί/Βιολόγοι)

Παρατηρούμε ότι το μάθημα το διδάσκουν (τότε και τώρα) κυρίως καθηγητές των Φυσικών Επιστημών κλάδου ΠΕ4, δηλαδή Φυσικοί, Χημικοί, Βιολόγοι, Γεωλόγοι, Φυσιογνώστες σε ποσοστό περίπου 80% τότε και τώρα και σε ένα 11,3% τώρα). Αυτό που έχει σημασία είναι ότι ενώ τότε διδασκαν το μάθημα καθηγητές που είχαν διδαχθεί Γεωγραφία στο Πανεπιστήμιο (Φυσιογνώστες - Γεωλόγοι) σε ποσοστό 50% το ποσοστό αυτό πέφτει τώρα στο 39,6%. Αυτό κατά τη γνώμη μας δείχνει μια υποβάθμιση της γεωγραφικής εκπαίδευσης στο σχολείο.

ΕΡΩΤΗΣΗ: ΠΟΣΑ ΧΡΟΝΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΧΕΤΕ;

Χρόνια Υπηρεσίας	Γ. Ρέντζος		Δ. Καλαϊτζίδης	
	αριθμός	ποσοστό	αριθμός	ποσοστό
1 - 5 χρόνια	26	63,4 %	19	37,2%
6 - 10 χρόνια	11	26,8 %	11	21,5%
10 + χρόνια	4	9,75%	21	41,2%

Από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι μειώνεται ο ρυθμός πρόσληψης νέων καθηγητών αφού το ποσοστό των νέων πέφτει από 63,4% στο 35,8% ενώ αντίστροφα αυξάνεται ο αριθμός των μεγαλύτερων από 9,75% σε 39,6%. Αυτό κατά τη γνώμη μας θα έπρεπε να αντανakλάται στην ποιότητα της διδασκαλίας αφού περισσότεροι καθηγητές με πολλά χρόνια υπηρεσίας έχουν μεγαλύτερη διδακτική πείρα.

ΕΡΩΤΗΣΗ: ΠΟΣΕΣ ΦΟΡΕΣ (ΧΡΟΝΙΕΣ) ΕΧΕΤΕ ΔΙΔΑΞΕΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ:

	Γ. Ρέντζος		Δ. Καλαϊτζίδης	
	αριθμός	ποσοστό	αριθμός	ποσοστό
1 - 5 φορές	33	80,5%	31	63,3%
6 - 10 φορές	6	14,6%	10	20,4%
10+ φορές	2	4,9%	8	16,3%
* 1 φορά	-	-	12	24,5%

* Περιλαμβάνονται και στο «1-5 φορές».

Και από τις απαντήσεις αυτές φαίνεται ότι πράγματι μειώνεται ο ρυθμός διορισμών νέων καθηγητών αφού αυτοί που δίδαξαν μόνο μια φορά (24,6%) είναι πολλοί επειδή στους Νομούς όπου έγινε η δειγματοληψία υπηρετούν πολλοί πρωτοδιοριζόμενοι καθηγητές.

ΕΡΩΤΗΣΗ: ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ, Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΑΠ' ΟΣΑ ΛΕΤΕ, ΠΕΡΙΠΟΥ:

	Γ. Ρέντζος		Δ. Καλαϊτζίδης	
	αριθμός	ποσοστό	αριθμός	ποσοστό
Το 1/3	9	22 %	3	5,7%
Τα 2/3	21	51,2%	–	–
Τα 3/3	11	26,8%	14	26,4%
Το 1/2	–	–	31	58,5%
Το 1/4	–	–	3	5,7%
Δεν απήντησαν	–	–	1	1,9%

Αυτό που φαίνεται σταθερό είναι ότι λίγο περισσότεροι από το 1/4 όσων διδάσκουν Γεωγραφία στηρίζονται αποκλειστικά και μόνο στο διδακτικό βιβλίο ενώ είναι σημαντικό το ποσοστό (58,5%) αυτών που δηλώνουν ότι οι μισές πληροφορίες λαμβάνονται από αυτό.

ΕΡΩΤΗΣΗ: ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΕ:

	Γ. Ρέντζος		Δ. Καλαϊτζίδης	
	αριθμός	ποσοστό	αριθμός	ποσοστό
Τη διδαχθήκατε στο Πανεπιστήμιο	11	32,3%	4	7,5%
Την επινοήσατε ο ίδιος/η ίδια;	–	–	46	86,8%
Τη στηρίζετε στις μαθητικές σας αναμνήσεις	21	61,8%	3	5,6%
Τη διδαχθήκατε σε μετεκπαίδευση	2	5,9%	2	3,7%

Παρατηρούμε μείωση αυτών που δηλώνουν ότι διδάχθηκαν τη μέθοδο στο Πανεπιστήμιο, διότι μετά τη διάλυση του Φυσιογνωστικού Τμήματος, αυτοί που διδάσκονται Γεωγραφία είναι μόνο οι Γεωλόγοι. Πολύ μεγάλο όμως είναι το ποσοστό όσων δηλώνουν ότι επινόησαν οι ίδιοι τη μέθοδο διδασκαλίας. Αυτό σημαίνει υψηλό ποσοστό αυτομόρφωσης ή υψηλό ποσοστό αυτοσχεδιασμού με ότι μπορεί να συμπαρασύρει;

Συμπεράσματα

1. Διαπιστώνεται μια γενικότερη υποβάθμιση της Γεωγραφικής Εκπαίδευσης στο Γυμνάσιο. Η υποβάθμιση αυτή οφείλεται στη μείωση των καταρτισμένων στη Γεωγραφία καθηγητών, στην έλλειψη ενδιαφέροντος για το μάθημα εκ μέρους των καθηγητών, στο δευτερεύοντα χαρακτήρα που δίνεται στο μάθημα της Γεωγραφίας, στη συσσώρευση της Γεωγραφικής Εκπαίδευσης μόνο στα δύο χρόνια από τα έξι της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στην ανεπάρκεια των σχολικών βιβλίων, στο ένα και μοναδικό σχολικό βιβλίο, στην αποφυγή χρήσης εποπτικών μέσων διδασκαλίας και στη μείωση των γεωγραφικών μαθημάτων συνολικά στη Β' Εκπαίδευση (π.χ. Ανθρωπογεωγραφία).

2. Από την έρευνα προκύπτει πως οι περισσότεροι καθηγητές θεωρούν ότι η διδασκαλία του μαθήματος της Γεωγραφίας, όπως γίνεται σήμερα, δεν εξυπηρετεί του διδακτικούς στόχους που τίθενται από το Υπουργείο Παιδείας.

3. Μολονότι είναι λίγοι οι επιμορφωμένοι στην Π.Ε. εκπαιδευτικοί, πιστεύουν ότι θα είναι πολύ χρήσιμη η συμβολή της Π.Ε. στην αναβάθμιση της Γεωγραφικής εκπαίδευσης, μέσω ενός συνδυασμού-εμβολιασμού των δύο μαθημάτων. Η μεγάλη πλειοψηφία των καθηγητών θεωρεί ότι υπάρχει σχέση μεταξύ Γεωγραφίας και Π.Ε. και γι' αυτό θα πρέπει να αλληλοσυμπληρωθούν για το καλό αμφοτέρων και βέβαια για το καλό της Παιδείας και των μαθητών.

Βιβλιογραφία (Ενδεικτική)

- Ρέντζος, Γ. (1984). «Γεωγραφική Εκπαίδευση» Επικαιρότητα. Αθήνα.
 Φλογαΐτη, Ε. «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση». Πανεπιστημιακές εκδόσεις.
 Γεωργόπουλος, Α. - Ε. Τσαλίκη. «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση». Gutenberg.
 Αγγελίδης, Ζ. «Εισαγωγή στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση». ART OF TEXT.

«Οδηγίες για τη διδακτέα ύλη και τη διδασκαλία των μαθημάτων στο Γυμνάσιο και το Λύκειο». ΟΕΔΒ ΑΘΗΝΑ.

Σχολικά εγχειρίδια Γεωγραφίας

Ράπτου, Α. «Η Γεωγραφία στο Γυμνάσιο». «Λόγος και πράξη» τ. 52 σ. 81-87.

Οδηγός φυσικών επιστημών στα Δημοτικά και Γυμνάσια» UNESCO. Εκδ. Νέα Σύνορα.

Μακρής, Χ. «Εκπαίδευση σε θέματα οικολογίας στις χώρες της ΕΟΚ. Περ.

«Λόγος και Πράξη» τ. 52 σ. 68-79.